

Тема лекції: Андрагогіка: предмет, система понять, основні принципи

1. Андрагогіка як наука.
2. Поняття андрагогіки.
3. Предмет, об'єкт і завдання андрагогіки
4. Роль і місце андрагога в системі освіти дорослих

1. Андрагогіка як наука.

Соціально-економічні потреби суспільства в освіті упродовж життя як об'єктивна передумова виникнення андрагогіки

Педагогіка - багатогалузева наука, яка охоплює всі аспекти навчання і виховання особистості. Однією з її галузей є вікова педагогіка, що вивчає закономірності навчання, виховання і розвитку людей різних вікових груп.

У наш час зростає значущість освіти дорослих, яка згідно матеріалів ЮНЕСКО, має забезпечити людину комплексом знань і умінь для активного творчого життя в сучасному суспільстві. Йде мова про розвиток людини упродовж усього життя, про неперервну освіту, що супроводжує людину в різні періоди її життя. Залучення дорослих до неперервної освітньої діяльності допоможе їм визначити сенс життя, своє місце в соціумі, підвищити упевненість у завтрашньому дні, розвинути соціальну і професійну мобільність. Система освіти для дорослих створена для людини. Вона функціонує в її інтересах, сприяє постійному повноцінному розвитку особистості, робить людину щасливою і є фактором соціального захисту.

У сучасному суспільстві неперервна освіта набуває характеру парадигми науково-педагогічного мислення. Світова педагогіка виробила чимало понять для означення неперервної освіти як процесу. Серед них - "продовжувана освіта", "довічна освіта", "довічне учіння", "перманентна освіта", "подальша освіта", "освіта дорослих" тощо. Є також поняття "поновлювана освіта" - одержання освіти "частинами" впродовж життя, відхід від практики тривалого навчання у внз, відірваного від трудової діяльності, чергування освіти з іншими видами діяльності, зокрема з професійною.

Неперервну освіту слід розуміти, по-перше, як головний принцип організації системи освіти, а по-друге, як систему, що охоплює всі рівні освіти від дошкільної до післявузівської і забезпечує людині можливість накопичення й удосконалення професійних і загальнокультурних знань протягом усього.

Ідея неперервної освіти пов'язана із переходом освітньої теорії і практики від парадигми викладання до парадигми самоосвіти. Це означає її перехід у засіб творчого зростання особистості, конструктивного подолання ситуації соціальної і професійної життєвої кризи. Для психолого-педагогічних досліджень важливою сферою проблематики неперервної освіти є проблема самоактуалізації людиною своїх цінностей і творчого потенціалу в освітньому процесі. Неperервна освіта в її широкому розумінні не обмежується часом, термінами, простором, місцем учіння, методами учіння; вона об'єднує всю діяльність і ресурси у сфері освіти і спрямована на досягнення гармонійного розвитку природного потенціалу особи і прогресу у перетворенні суспільства. Водночас неперервна освіта розглядається і як засіб зв'язку та інтеграції

елементів існуючої системи освіти, як основоположний принцип організаційної перебудови різних ланок освіти. Вона характеризується гуманізмом; демократизмом (рівністю доступу); всезагальністю (включеністю всього населення до різних структур і рівнів освіти); інтеграцією (формальних і неформальних структур традиційного і нового типу); гнучкістю (навчальних планів і програм, способів організації навчального процесу); варіантністю стратегій учня, зв'язком з життям індивіда (релевантністю); професійною і соціальною діяльністю.

Неперервна освіта в Україні набуває особливого значення в умовах формування ринкових відносин, своєрідної соціокультурної ситуації, за якої гнучкість і мобільність не зводяться лише до сфери виробничого функціонування людини, але й стають як соціальною, так і особистісною проблемою, і безпосередньо відбиваються на освітній сфері, особливо стосовно освіти дорослих. Важливого значення набувають соціально-практичні і науково-прикладні підходи до неперервної освіти, спрямовані на гуманізацію, переорієнтацію зі знеособлених потреб держави чи відомств на освітні потреби людини, включення освітнього процесу в контекст соціального і виробничого життя людини, її особистісного поступу. Розробка і впровадження в Україні неперервної освіти пов'язані з відходом від жорсткої централізації у традиційному для країни державному регулюванні освітньої системи, її переключенням у режим широкої і гнучкої мережі освітніх послуг.

Андрагогічна наука пізнає і узагальнює практику освіти дорослих, дає знання, які дозволяють формулювати і реалізувати основні завдання освіти дорослих. Андрагогіка досліджує теоретичні, методологічні і методичні основи діяльності, що допомагає дорослим набути як загальні, так і професійні знання, оволодіти досягненнями культури, розвинути власні життєві принципи. Центром уваги андрагогіки є освіта і розвиток дорослої людини в її цілісності, в єдності «усіх її визначень», тому що «космічне, біологічне, соціальні і душевні начала мають бути взяті одночасно» (В.І. Соловйов). Отже, ядром інтересу андрагогіки є доросла людина і чинники, що впливають на її розвиток.

Вивчення будь-якої науки починається з усвідомлення двох основних питань: яким чином виникла і розвивалася дана наука і що конкретно є предметом її дослідження. Для розуміння теоретичних основ андрагогіки необхідне знання її історії, суспільних чинників, що призвели до виникнення і сприяють її розвитку. Відповідаючи на перше питання, необхідно розуміти, що андрагогіка, як і вся педагогіка виникла і формувалася під впливом потреб суспільства і має виконувати певні суспільні функції. Щодо відповіді на друге питання, то важливо усвідомлення того, що будь-яка галузь людських знань стає наукою, якщо достатньо чітко виокремлюється і конкретизується специфічний і притаманний тільки їй предмет дослідження.

Педагогічну галузь знань можна вважати однією з найдавніших і невіддільною від розвитку суспільства. Досить тривалий час педагогічні знання належали до тієї специфічної сфери людської діяльності, яка пов'язана з підготовкою підростаючого покоління до життя, або вихованням. Говорячи про педагогіку виникають асоціації з поняттями виховання, формування людини.

Виховання розглядається як засіб підготовки підростаючих поколінь до життя і зародилося з появою людського суспільства і із практичної його потреби. Освіта і виховання поступово перетворилися в об'єктивну потребу суспільства і стали важливою передумовою його розвитку. «...Виховання зумовлене характером і організацією життя суспільства, тому відтворює суспільні трансформації, суперечності свого часу, забезпечує суспільний прогрес і наступність поколінь... Розвиток практики виховання, освіти, педагогічної наукової теорії є процес історичний, детермінований умовами соціального поступу».

У наш час педагогічна наука вийшла за межі вивчення проблеми підготовки молоді до життя. Зростає значення галузі педагогіки, що вивчає проблеми навчання дорослих. У новому тисячолітті соціально-економічний, технологічний, та культурний прогрес будь-якої країни залежить від розвитку андрагогіки. Науці про навчання дорослих соціологи відводять виключно важливу роль. Характерна тенденція історичних змін у андрагогіці _ її дотримання та організаційне уособлення, виражене в збільшенні кількості навчальних установ, створених виключно для дорослого населення, у зростанні різноманітності програм, які їм пропонуються. Як наслідок цього глобального процесу, виникає і з'являється коло реалій, яких немає у дитячій та юнацькій педагогіці.

За висловом одного з найбільших теоретиків та практиків навчання дорослих, американського вченого М. Ноулза, виникла потреба у підготовці «компетентних людей _ таких людей, які були б здатні використовувати свої знання в умовах, що постійно змінюються, та чия основна компетенція полягала б у вмінні займатись постійним самовдосконаленням та самоосвітою впродовж усього свого життя».

Навчання дорослих є справою важкою і напруженою. Допомогти сучасній людині подолати свої проблеми за допомогою навчання, є андрагогіка. Поява андрагогіки як окремої галузі педагогіки обумовлена низкою причин різного характеру. Основою нової науки вчені назвали об'єктивні умови, які виникли завдяки потребам у розвитку андрагогіки.

По-перше, сам процес розвитку освіти призвів до завоювання провідної ролі в процесі навчання тими, хто навчається. Педагогіка виходила з принципової позиції, що людина, що навчається, у виборі отримання освіти займає в основному пасивну позицію; виняток становлять тільки профільні класи у школі, характерні для старшокласників; у той же час _ дорослі свідомо вибирають не тільки курс, але й форму, термін та рівень навчання.

По-друге, еволюція філософських і психологічних наук призвела до свідомого визнання провідної ролі людини в усіх соціальних процесах, в тому числі у науці.

По-третє, досягнення в галузі інформаційних технологій дозволили повному організувати навчальний процес, що суттєво змінило ролі того, хто навчається, та того, хто навчає, в процесі навчання.

По-четверте, еволюція педагогічних концепцій призвела до визнання необхідності надання більшої свободи в процесі навчання тому, хто навчається.

По-п'яте, завдяки різній провідній діяльності у дітей та дорослих, необхідно чітко розділяти принципи педагогічних та андрагогічних моделей навчання.

Нарешті, фізіологи та психологи довели, що люди здатні успішно навчатись практично впродовж всього життя.

Створенням і розвитком процесу навчання дорослих займається андрагогіка. Це нова галузь знань про людину, одна із наук про освіту, що формуються. Її поява підготовлена і зумовлена всім ходом розвитку освіти, а також логікою розвитку теорії освіти.

2. Поняття андрагогіки.

Існують різні погляди щодо сутності поняття «андрагогіка».

Андрагогіка (від гр. *aner andros* - "доросла людина", "зрілий чоловік", *ago* - "веду") - теорія навчання дорослих, яка вивчає специфічні закономірності засвоєння знань і вмінь дорослим суб'єктом у процесі навчальної діяльності, а також особливості керівництва останнього з боку професійного педагога.

Становлення андрагогіки як науки із власним предметом дослідження, власним "баченням" і розумінням діяльності дорослих у галузі освіти починається х 40-х рр. ХХ століття.

У сучасній світовій педагогічній науці доцільно виділити три основні тлумачення андрагогіки:

Андрагогіка як науковий підхід до вивчення освіти дорослих.

Андрагогіка як галузь педагогіки, дидактики.

Андрагогіка як самостійна наука.

Більшість вчених схилиються до розуміння андрагогіки як самостійної науки. Розуміння андрагогіки як наукового підходу до вивчення освіти дорослих значно звужує її сутність і можливості. В андрагогіці мають право на існування різні підходи щодо освіти дорослих. Л.М. Кравченко виділяє наступні: імпліцитний, особистісно-діяльнісний, експліцитний, політехнічний.

Прихильники розгляду андрагогіки як галузі педагогіки, а саме як дидактики дорослих залишають поза увагою дослідження загальні історико-теоретичні основи, методологію, її функціональні можливості.

Враховуючи те, що педагогіка надзвичайно багатогранна. Досліджувальний нею предмет настільки складний, що окрема наука не в змозі повністю охопити його сутність, на сучасному етапі наукового розвитку виникла цілісна система самостійних педагогічних наук, однією з наймолодших доцільно вважати андрагогіку. Ця наука вивчає теоретичні, методологічні і методичні основи діяльності дорослої людини, що дозволяє не тільки здобути професійні знання, а й загальні, оволодіти здобутками сучасної культури, здійснити формування світогляду, само вдосконалити себе, здобути соціокультурний досвід. Виникнення андрагогіки обумовлено швидкоплинним соціальним, економічним, особистісним змінам сьогодення.

Вперше дефініцію «андрагогіка» використав німецький історик освіти Олександр Капп у 1833 році для позначення науки, яка вивчає проблеми освіти дорослих. Воно в час виникнення не набуло помітного поширення і навіть

викликало бурхливий опір, сумніви в правомірності існування, дискутування серед вчених. Так, відомий німецький педагог і філософ І. Гербарт (1776-1841) виступив проти самої ідеї вивчення і розвитку освіти дорослих, вбачав у андрагогіці небезпеку "узаконення вічного неповноліття". Але у своїх працях він доводить доцільність виховання упродовж життя. Таким чином на перший план виступає компенсаторно-адаптивна функція освіти.

Деякі вчені наголошують на тому, що андрагогіка вивчаючи «проблеми освіти і виховання людини протягом усього її життя» є структурною одиницею соціальної педагогіки. Вони поряд з андрагогікою до науково-теоретичної структури соціальної педагогіки відносять агогіку - «галузь педагогіки, що вивчає проблеми попередніх відхилень у поведінці дітей та підлітків»; герогіку, що досліджує соціально-педагогічні проблеми людей похилого віку»; віктимологію, яка «розробляє проблеми категорій людей, які стали жертвами несприятливих соціальних умов та насильства».

Поряд з терміном «андрагогіка» в спеціальній літературі досить часто вживаються поняття «освіта дорослих», «теорія освіти дорослих», «педагогіка дорослих». «Теорія освіти дорослих» доцільно вживати в разі потреби для відмежування від практики, або для підкреслення розгляду теоретичних основ науки. В Росії найбільш поширеною є дефініція «освіта дорослих», в Західній Європі та Америці - «андрагогіка».

3. Предмет, об'єкт і завдання андрагогіки

Для розуміння об'єкту і предмету андрагогіки звернемося до поглядів вчених на педагогіку взагалі. Існують три основні концепції.

Представники першої з них вважають, що педагогіка - міждисциплінарна галузь людського знання. Такий підхід фактично заперечує педагогіку як самостійну теоретичну науку, тобто як галузь, що будується на педагогічних явищах. У педагогіці у цьому випадку будуть представлені досить складні об'єкти дійсності (космос, культура, політика та ін.).

Інші вчені надають педагогіці статусу прикладної дисципліни, функція якої полягає в опосередкованому використанні знань залучених з інших наук (психології, природознавства, соціології та ін.) й адаптованих до розв'язання завдань, що виникають в сфері виховання та освіти. При таких підходах не можу бути розроблена цілісна фундаментальна основа для функціонування і перетворення педагогічної практики. Зміст такої педагогіки складає сукупність фрагментальних уявлень про окремі сторони педагогічних явищ.

Продуктивною для науки і практики, на думку В.В. Краєвського, є тільки третя концепція, згідно з якою педагогіка відносно самостійна дисципліна, що має свій об'єкт і предмет.

Об'єктом андрагогіки є усі явища дійсності, які обумовлюють розвиток дорослої людини в процесі цілеспрямованої діяльності суспільства. Тобто об'єктом андрагогіки доцільно вважати багатоаспектну неперервну освіту дорослих, яка здійснюється в інститутах формальної, неформальної та інформальної освіти відповідно до соціокультурних умов.

У сучасних умовах відбувається розширення функцій освіти, зокрема актуалізується переосмислення практики і теоретичного обґрунтування освіти дорослих, розробки закономірностей і принципів, цілей, змісту, форм, методів і засобів навчання дорослих. З цих позицій необхідно висвітлити питання про предмет андрагогічної науки. Як наука, що пізнає й узагальнює практику освіти дорослих, андрагогіка дає знання, що дозволяють формулювати і реалізовувати основні цілі освіти дорослих. Вона створює теоретичні, методологічні і методичні основи діяльності, яка допомагає дорослим набути загальні і професійні знання, досягнення культури і переглянути життєві принципи. Андрагогіка розглядає освіту в контексті життєвого шляху людини.

Предмет андрагогіки - це цілісний педагогічний процес, цілеспрямовано організований для освіти дорослого населення в контексті неперервної освіти. Таким чином предметом андрагогіки є закономірності, принципи організації навчання, освіти дорослих, що передбачає визначення цілей, завдань, змісту, методів, форм, засобів залучення дорослого до оволодіння соціальним досвідом людства, його культурними цінностями, створення для цього оптимальних умов з метою забезпечення його потреб і потреб суспільства, а також моніторинг результативності цього процесу та його корегування в разі необхідності.

Крім того необхідно враховувати коло проблем пов'язаних з функціонуванням і розвитком освіти дорослих, яка має свою змістову специфіку, зумовлену особливостями контингенту, а також своєрідністю завдань, на виконання яких спрямована діяльність основних його підрозділів. Звідси своєрідність підходів до питань стратегії її розвитку в сучасних умовах.

Освіта як процес, що охоплює все життя людини: це невинне цілеспрямоване засвоєння людиною соціокультурного досвіду з використанням усіх ланок існуючої освітньої системи; це дотримання означеного принципу організації освіти, освітньої політики, спрямованої на створення умов для навчання людини впродовж усього її життя, забезпечення взаємозв'язку і спадковості різних ланок освіти. У теорії і практиці неперервної освіти особливий акцент робиться на освіті дорослих за межами базової освіти - набуття і підвищення кваліфікації, перепідготовка у процесі зміни професії, освіта у процесі адаптації до зміни соціальних умов, освіта в умовах дозвілля тощо.

Андрагогіка - це гуманітарна галузь знання. В її просторі здійснюється синтез ідей і положень з області не тільки людинознавства, а й суспільствознавства, філософії освіти, культурології, інших дисциплін. Логіка процесу вимагає вироблення теоретичних основ відбору необхідних відомостей стосовно навчання різних категорій і груп дорослого населення. Об'єднуючою домінантою служить проблематика учасників освітніх процесів, що характеризуються станом дорослості. До основних завдань андрагогіки належать:

- ✓ осмислення предмету, об'єкту андрагогіки, ролі освіти в житті і діяльності дорослої людини;
- ✓ прогнозування розвитку освіти дорослих як загально цивілізаційного процесу;

- ✓ вивчення становлення і розвитку освіти дорослих у світі і в Україні;
  - ✓ розробка, опис і систематизація понятійного апарату для системи освіти дорослих;
  - ✓ формування і оцінювання професійну компетентність спеціаліста;
  - ✓ відбір змісту освіти і форм навчання дорослих;
  - ✓ розвиток активної позиції дорослого в процесі освіти;
  - ✓ розвиток диференціації та індивідуалізації навчання відповідно до соціальних і особистісних потреб дорослих;
  - ✓ розвиток післябазової професійну і неформальну освіту безробітних, забезпечення психологічної підтримки, орієнтації й адаптації в нових соціально-економічних умовах;
  - ✓ розвиток соціально-економічних передумов освіти людей похилого віку, інвалідів, пенсіонерів, жінок;
  - ✓ вивчення досвіду зарубіжних країн в організації освіти дорослих і організація співпраці з міжнародним освітнім товариством;
  - ✓ розробка нової парадигми освіти дорослих у суспільстві соціальних змін;
  - ✓ створення спеціальних служб, здатних об'єднати інформаційні функції з умінням діагностувати потреби і можливості дорослих, і розробка на цій основі оптимальних "освітніх маршрутів"
  - ✓ організація спеціальної підготовки андрагога
- У сучасних умовах особливої значущості і гостроти набуває вирішення ряду проблем для подальшого розвитку освіти дорослих у нашій країні. До них належать:
- ✓ освіта дорослих і розвиток людських ресурсів;
  - ✓ співвідношення формального і реального рівня освіти дорослих і шляхи їх зближення;
  - ✓ загальна грамотність, функціональна грамотність і професійна компетентність дорослих;
  - ✓ освіта дорослих і проблеми соціалізації і ресоціалізації в умовах соціальних змін;
  - ✓ правове забезпечення, стимули і пільги для освіти дорослих;
  - ✓ співвідношення централізації і децентралізації в управлінні освітою дорослих.

Залежно від поглиблення аналізу процесу освіти дорослих усе більш актуальним ставав пошук особливостей позиції викладача, що працює з ними. На основі ряду досліджень можна окреслити деякі характеристики "моделі вчителя дорослих". Він повинен розуміти специфічні завдання, що стоять перед різними категоріями, що навчаються, мотиви їх освітньої діяльності; уміти не тільки надавати освітню допомогу, але й забезпечувати соціально-психологічну підтримку і тим самим пробуджувати в людях віру в себе; розвивати рефлексивні уміння дорослих, допомагаючи зменшити їхню залежність від попереднього життєвого досвіду.

4. Роль і місце андрагога в системі освіти дорослих

Андрагогічну діяльність має здійснювати андрагог.

С.П. Архіпова стверджує, що викладач-андрагог, організатор освіти дорослих, має поєднувати у своїй професійній діяльності різні ролі. Доцільно виділити мінімум три, які помітно відрізняються за змістом і спрямованістю, в рамках яких у сучасних умовах повинен діяти викладач-андрагог. Це ролі «лікаря», «експерта», і «консультанта»

Діяльність у ролі «лікаря» передбачає наявність певної психотерапевтичної підготовки. Володіючи знаннями і навичками в цій галузі, викладач здатен надати допомогу у відновленні мотивації до освітньої діяльності, послабленні «бар'єрів» сприйняття, зниження рівня тривожності, підвищенні стресостійкості суб'єктів навчання. Найбільшою мірою подібні уміння потрібні при роботі з такими категоріями дорослих учнів, як безробітні на курсах перепідготовки, персонал з низькою оплатою праці, співробітники, чия діяльність пов'язана з постійними емоційними перенавантаженнями і т. ін.

Роль «експерта» передбачає компетентність викладача на «нормативному рівні», тобто володіння змістом як андрагогічної діяльності, так і професійної діяльності дорослих учнів на рівні достатньому, щоб виступати в ролі «експерта». Значна частина «експертів», як відомо, вважає що володіння знаннями і досвідом у тій чи іншій галузі професійної діяльності саме по собі вже є запорукою успішної викладацької діяльності. Це, однак, не так. Не кожний хороший спортсмен може бути гарним тренером, не кожен висококласний фахівець є талановитим вчителем. Невміння передати свій досвід, навчити суцільно призводять до того, що «експерт» перетворюється на чергового «начальника», від якого залежить, наприклад, чи буде прийнятий залік або іспит, чи ні, але практична користь від викладацької діяльності якого дуже невелика. Тому така важлива для кожного професіонала, який виступає в ролі викладача, спеціальна андрагогічна підготовка.

І, нарешті, роль «консультанта». Рівень компетентності у рамках цієї ролі припускає, що викладач володіє методологією андрагогічного супроводу процесу самоосвіти дорослих. Форми такого супроводу - цільове підвищення кваліфікації, випереджальне навчання основ науково-дослідної роботи, допомога у створенні програм (проектів) професійного, особистісного розвитку (саморозвитку) і т. ін..

Спеціальна підготовка андрагогів (людей дорослого віку _ не студентів у прямому значенні цього слова) передбачає ґрунтовну методологічну підготовку, оволодіння дидактикою навчання дорослих, технологіями взаємодії, які найбільшою мірою сприяють особистісному професійному розвитку всіх учасників педагогічного процесу. Чинниками, що зумовлюють необхідність спеціальної підготовки андрагога до майбутньої професійної діяльності, є такі: високий освітній рівень студентів (наявність мінімум однієї вищої освіти); різноманітність складу аудиторії за віком, статтю, фахом, стажем професійної діяльності, освітніми та культурними потребами; відмінність завдань, які стоять перед різними категоріями учителів; партнерство як форма взаємодії в навчанні дорослих.

Професійно обумовленні андрагогічні вимоги до вчителя в педагогіці і андрагогіці визначаються термінами «професійна придатність» і «професійна готовність». Під професійною придатністю розуміють сукупність психічних і психофізіологічних особливостей людини, які необхідні для досягнення успіху в обраній професії. Під професійною готовністю - психічну, психофізичну, фізичну готовність (тобто професійну придатність) та науково-теоретичну і практичну підготовку педагога. Професійна придатність та професійна готовність необхідні для виконання ролі андрагога під час викладацької діяльності.

Крім вищесказаного доцільно враховувати особистісні якості студентів, з якими працює педагог. І.А. Колеснікова вважає, що для дорослого учня, що бажає удосконалюватися на рівні професійному, загальнокультурному, виховному, існує ціла низка значущих особистісних характеристик:

- ✓ вміння орієнтуватися в світі інформації;
- ✓ освоєння себе як «інструменту», що пізнає;
- ✓ формування комунікативної культури, що дозволяє вступати у взаємодію з іншими людьми;
- ✓ освоєння інформаційних освітніх технологій, що роблять продуктивним процес навчання;
- ✓ організація часу і простору життєдіяльності, в структурі яких постійно повинна залишатися частина для безперервної освіти.

Андрагогу притаманне вміння протистояти інформаційному хаосу через впорядкування. Цьому супроводжують вибірковість джерел, здатність відсікати зайве (цілеспрямований відбір радіо- і телевізійних передач, періодичних видань та ін.); розуміння того, що повнота інформації з окремої проблеми сьогодні не може бути досягнута. Досить сказати, що за останні 30 років, за спостереженнями вчених, обсяг інформаційного поля збільшився рівно на стільки, як за попередні 5000 років. Для того, щоб успішно продовжувати навчання в будь-якому віці, людині необхідно вибирати оптимальні для себе пошукові модулі, що включають систему створення і роботи з базами даних, здійснення інформаційного пошуку в каталогах, глобальних мережах, накопичення, зберігання та інтерпретації потрібних відомостей, що має допомогти зробити викладач.

Російські вчені вважають що до загальних вимог викладача вищої школи доцільно віднести:

- ✓ професійну компетентність, що базується на спеціальній, практичній та психолого-педагогічній підготовці;
- ✓ загальнокультурну та гуманітарну компетентності, що включає знання основ світової культури, гуманістичні особистісні якості, відповідальність за результати власної діяльності, мотивацію до самовдосконалення;
- ✓ креативність, що базується на сформованості нестандартного мислення, володіння інноваційною стратегією і тактикою, гнучкій адаптації до змін місту та умов професійної діяльності;

- ✓ комунікативної компетенції, що включає розвиток мови, володіння іноземними мовами, сучасними засобами зв'язку та основами комп'ютерної грамотності і т. ін.;
- ✓ соціально-економічну компетентність, що передбачає володіння основами сучасної економіки, знання законів бізнесу, азів екології і права.

Отже, андрагог шукає форми, які допомагають його дорослим учням впорядковувати їхній життєвий досвід, навчить аналізувати процес і результати саморозвитку, надати допомогу в освоєнні позиції аутодидакта, тобто створити людину, здатну до самонавчання. Набагато легше працювати з людьми, що навчився керувати власним освітнім просуванням. Необхідно пам'ятати, що соціальний розвиток постійно висуває нові вимоги як до особистості педагога, так і до його професійної діяльності, рівня його знань, умінь та навичок.